६. सर्वनाम

प्राकृत, संस्कृत व मराठीतील सर्वनामे तुलनात्मक अशी पुढीलप्रमाणे.

	एकवचन	अनेकवचन	
प्र.पु.	अहं, हं (अहम्)= मी	वयं, अम्हे (वयम्, आवाम्) आम्ही	
द्वि.पु.	तुं, तुमं (त्वम्) तू	तुम्हे, तुब्भे, तुज्झे (युवाम्, युयम्) तुम्ही	
तृ.पु.	सो (सः) तो (पुं.)	ते (तौ) ते	
	सा (सा) ती (स्त्री.)	ता (ताः) त्या	
	तं (तत्) ते (नपुं.)	ताणि (तानि) ती	
	को = कोण (पुं.)	काइं = कोणती	केरिसं = कशा प्रकारे
	का = कोण (स्त्री)	के = कोणते	
	तव = तुझा, तुझी, तुझे	मम = माझा, माझी, माझे	
	इमो, एसो = हा (पुं.)	इमं = हे (नपुं.)	एए = हे (पुं.)
	इमा, एसा = ही (स्त्री)	इमाइ = ही (स्त्री)	
	एयस्स = याचा (पुं.)	अम्हाणं = आमचा, आमची, आमचे	
	एयाए = हिचा (स्त्री)		

(१) दर्शक सर्वनामे व विभक्ती

१) एय (एतद्) हा, ही, हे

२) इम (इदम्) हा, ही, हे

३) अमु (अदस्) हा, ही, हे

एय (एतद्) हा (पुं.)

कारक	ए.व.	अ.व.
कर्ता (प्र.)	एस, एसो	एए
कर्म (द्वि.)	एअं/एयं	एए
करण (तृ.)	एएण, एएणं	एएहि, एएहिं
संप्रदान (च./ष.)	एअस्स	एएसिं, एआण, एयाणं
अपादान (पं.)	एआओ	एएहिन्तो
संबंध (ष.)	एअस्स	एएसिं, एआण, एयाणं
अधिकरण (स.)	एयंसि, एयम्मि	एएसु, एएसुं

एय (एतद्) स्त्री (ही)

कर्ता (प्र.)	एसा	एआ, एया, एयाओ, एईओ
कर्म (द्वि.)	एयं	एआओ, एईओ
करण (तृ.)	एआए	एआहि, एआहिं
संप्रदान (च./ष.)	एअस्स	एएसिं, एआण, एआणं
अपादान (पं.)	एआओ	एयाहिन्तो
संबंध (ष.)	एअस्सं	एएसिं, एआण, एआणं
अधिकरण (स.)	एआए	एआसु, एआसुं

इम (इदम्) पुं. 'हा'

कर्ता (प्र.)	अयं, इमो, मे	इमे
कर्म (द्वि.)	इमं	इमे, इमा
करण (तृ.)	इमेण, इमेणं, इमिणा,	इमेहि, इमेहिं
संप्रदान (च./ष.)	इमाए	इमाण, इमाणं
अपादान (पं.)	इमाए	इमाहिंतो
संबंध (ष.)	इमाए	इमाण, इमाणं
अधिकरण (स.)	इमाए	इमासु, इमासुं

इम (इदम्) स्त्री. 'ही'

कर्ता (प्र.)	इय, इमा	इमा, इमाओ, इमी
कर्म (द्वि.)	इम	इमा, इमाओ, इमी
करण (तृ.)	इमाए, इमीए	इमाहि, इमाहिं, इमीहि
संप्रदान (च./ष.)	इमाए, इमीए, इमीसे	इमासिं, इमाणं, इमं
अपादान (पं.)	इमाओ, इमीओ	इमाहिन्तो
संबंध (ष.)	इमाए, इमीए, इमीसे	इमासिं, इमाणं, इमं
अधिकरण (सप्तमी)	इमाए, इमीए, इमीसे	इमासु, इमासुं, इमं

अमु (अदस्) पु.

(**टीप :** 'अमु' या दर्शक सर्वनामाची रूपे प्राकृतात विशेष आढळत नाहीत. 'साहु' या उकारान्त पुल्लिंगी नामाप्रमाणे 'अमु'ची रूपे होतात. तरीही प्रथमा, द्वितीया आणि सप्तमीची रूपे खालीलप्रमाणे होतात.)

कर्ता (प्र.)	अह, अमू, असो	अमुणो, अमू
कर्म (द्वि.)	अमुं	अमुणो, अमू
अधिकरण (सप्तमी)	अयम्मि, इअम्मि अअम्मि	अमूसु, अमु

(२) संबंधदर्शक सर्वनामे

ज (यद्) जो, जी, जे

ज (यद्) पुं. (संबंधदर्शक सर्वनामे)

	ए.व.	अ.व.
कर्ता (प्र.)	जो	जे
कर्म (द्वि.)	जं	जे, जा
करण (तृ.)	जेण, जेणं	जेहि, जेहिं
संप्रदान (च./ष.)	जस्स	जेसिं, जाण, जाणं
अपादान (पं.)	जाओ	जेहिन्तो
संबंध (ष.)	जस्स	जेसिं, जाण, जाणं
अधिकरण (स.)	जंसि, जम्मि	जेसु, जेसुं

ज (यद्) स्त्री.

कर्ता (प्र.)	जा	जाओ, जीओ
कर्म (द्वि.)	जं	जाओ, जीओ
करण (तृ.)	जाए, जीए	जाहि, जाहिं, जीहि
संप्रदान (च./ष.)	जाए, जाओ, जीए, जीसे	जासिं, जाण
अपादान (पं.)	जाओ, जीओ	जाहिन्तो
संबंध (ष.)	जाए, जाओ, जीए, जीसे	जासिं, जाण
अधिकरण (स.)	जाए, जीए, जीसे	जासु, जासुं

(३) प्रश्नार्थक सर्वनामे

क (किम्) पुं. (कोण)

	ए.व.	अ.व.
कर्ता (प्र.)	को, के	के
कर्म (द्वि.)	कं	के, का
करण (तृ.)	केण, केणं	केहि, केहिं
संप्रदान (च./ष.)	कस्स	केसिं, काण, काणं
अपादान (पं.)	काओ	केहिन्तो
संबंध (ष.)	कस्स	केसिं, काण, काणं
अधिकरण (स.)	कंसि, कस्सिं, कम्मि	केसु, केसुं

क (किम्) स्त्री. (कोण)

कर्ता (प्र.)	का	काओ, कीओ
कर्म (द्वि.)	कं	काओ, कीओ
करण (तृ.)	काए	काहि, काहिं
संप्रदान (च./ष.)	काए	काण, काणं
अपादान (पं.)	काए, काओ	काहिन्तो
संबंध (ष.)	काए	काण, काणं
अधिकरण (स.)	काए, कीसे	कासु, कासुं

(४) प्रथम आणि द्वितीय पुरुषी सर्वनामे

अहं (अस्मद्) मी, आम्ही

	ए.व.	अ.व.
कर्ता (प्र.)	अहं, हं	अम्हे, वयं
कर्म (द्वि.)	मं, ममं, मे	अम्हे, वयं, णे
करण (तृ.)	मइ, मए, मे	अम्हेहि, अम्हेहिं
संप्रदान (च./ष.)	मम, मे, मह, मज्झ	अम्हाणं, अम्हाण, अम्हाणो
अपादान (पं.)	ममाओ, मत्तो	अम्हाओ, अम्हेहिन्तो
संबंध (ष.)	मम, मे, मह, मज्झ	अम्हाणं, अम्हाणं, अम्हाणो
अधिकरण (स.)	मइ, मए, ममंसि	अम्हेसु, अम्हेसुं

तुं, तुमं (त्वम् – यूयम्) तुम्हे, तुज्झे

कर्ता (प्र.)	तुं, तुमं, तुमे	तुब्भे, तुम्हे, तुज्झे
कर्म (द्वि.)	तुमं, ते	तुब्भे, तुम्हे, तुज्झे, भे
करण (तृ.)	तुए, तुमे, तए, तुमए	तुब्भेहि, तुम्हेहि, तुज्झेहि
संप्रदान (च./ष.)	तव, ते, तुह, तुम्ह, तुज्झ	तुम्हाण, णं, तुब्भाण, णं
अपादान (पं.)	तुमाओ, तुमंतो	तुब्भेहिन्तो, तुम्हेहिन्तो
संबंध (ष.)	तव, ते, तुह, तुम्ह, तुज्झ	तुम्हाण, णं, तुब्भाण, णं
अधिकरण (स.)	तुमंसि, तुमस्सि, तइ	तुब्भेसु, तुम्हेसु, तुज्झेसुं

(५) तृतीयपुरुषी सर्वनामे

सो (सः, तद्) तो (पुं.)

	ए.व.	अ. व.
कर्ता (प्र.)	सो, से, स	ते
कर्म (द्वि.)	तं	ते, ता
करण (तृ.)	तेण, तेणं	तेहि, तेहिं
संप्रदान (च./ष.)	तस्स, से, ते	तेसिं, ताण, ताणं
अपादान (पं.)	ताओ	तेहिन्तो
संबंध (ष.)	तस्स, से, ते	तेसिं, ताण, ताणं
अधिकरण (स.)	तंसि, तम्मि	तेसु, तेसुं